

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 39

Заснований в 1996 році

Рівне – 2008

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 39. — Рівне: РДГУ, 2008. — 202 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і методики виховання та навчання учнів і студентів, професійної орієнтації учнівської молоді, підготовки майбутніх педагогів.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 8 від 28.03.2008р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

На основі аналізу фрагменту уроку можна зробити наступні висновки. Не можливо засвоїти матеріал фонетичного спрямування без розвитку умінь та навички слухання – розуміння. Базовими аудіативними уміньми під час вивчення розділу «Звуки і букви» є уміньми: диференціювати сприйняті звуки; інтегрувати їх у смислові комплекси; орієнтуватися в ситуації спілкування; розуміти та утримувати в пам'яті повідомлення; виділяти логічно-смислові частини прослуханого тексту; встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; визначати основну думку висловлювання; прогнозувати тему висловлювання на основі назви тексту; розрізняти головне і другорядне та утримувати в пам'яті головне; складати план висловлювання, сприйнятого на слух; робити висновки з почутого.

Перераховані аудіативні уміньми стають основою для набуття умінь в інших видах мовленнєвої діяльності. Насамперед, для формування діалогової компетенції, тлумачення якої дає А.Богуш: «Діалогова компетенція – розуміння зв'язного тексту, вміння звертатися із запитаннями та відповідати на них, розпочинати та підтримувати розмову, вести діалог, складати різні розповіді» [2, 3].

Тривалість і змістовність монологу та діалогу учнів залежить від багатства її лексичного запасу, вміння підібрати влучне слово. Діалогічне мовлення, у свою чергу, необхідно збагачувати новими словами й висловлюваннями. На уроках під час вивчення матеріалу фонетичного спрямування вчитель має забезпечувати роботу зі збагачення й розширення активного словника учнів, формування умінь вільно й комунікативно виправдано користуватися лексичними засобами в різних мовленнєвих ситуаціях, тобто сприяти розвитку лексичної компетенції учнів.

Важко провести межу між діалоговою та лексичною компетенціями як складовими мовленнєвої компетенції, оскільки лише тісно взаємодіючи на основі сформованих аудіативних умінь та навичок, вони забезпечують високий рівень мовленнєвої діяльності учнів.

Висновки. Отже, основні уміньми мовленнєвої діяльності виступають як засоби усвідомлення й осмислення знань і одночасно як мета навчання рідної мови, а ефективне формування мовленнєвої компетенції можливе лише за умови інтегрування різних видів мовленнєвої діяльності в тісній взаємодії з мовними одиницями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білецька М. А., Вашуленко М. С. Рідна мова: Підручник для 2 класу чотирирічної початкової школи. – 7-ме вид. – К.: Освіта, 1997. – 272 с.
2. Богуш А.М. Мовленнєвий розвиток дітей: сутність та шляхи реалізації //Дошкільне виховання. – 1999. — №6.—С. 3.
3. Іванчук М.Г. Інтегроване навчання: сутність та виховний потенціал. (Виховання особистості молодшого школяра в умовах інтегрованого підходу до навчання). – Чернівці: Рута, 2004. – 359 с.
4. Коваль Г. П. Звуко-буквений аналіз на уроках української мови в початкових класах. Спецкурс з мови: Навчально-методичний посібник. – Рівне, 2002.
5. Что значит язык и владеть им / Н.М.Шанский , И.Л.Резниченко и др. – Л.: Просвещение, 1989. – 192с.

Резюме. В статті розповідається про ефективність використання інтеграційного підходу в процесі формування та удосконалення мовної діяльності молодших школярів, розвитку їх мовної компетенції на прикладі вивчення фонетичного матеріалу.

Ключові слова: мовна компетенція, мовна компетенція, види мовної діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо), мовні вміння, мовні вміння, інтеграція, інтеграційний підхід.

The summary. The article highlights the effectiveness of using integrated approach while forming and improving speech activity of pupils at elementary school, development of speech competence, for example, during learning of phonetic.

Key words: speech competence, linguistic competence, types of speech activity (audition, reading, speaking, writing), speech etiquette, linguistic etiquette, integration, integrated approach.

Одержано редакцією 04.10.2007.

УДК: 371: 3: 78 (07)

С.А. КОЛЕСНИКОВ

ГРА НА ДИТЯЧИХ ЕЛЕМЕНТАРНИХ ІНСТРУМЕНТАХ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Резюме. У статті обґрунтовується необхідність застосування процесу навчання та гри на дитячих елементарних музичних інструментах в структурі сучасного уроку музики та позакласній роботі з дітьми молодшого шкільного віку. Приводяться експериментальні дані що свідчать про актуальність вирішення цієї проблеми. В першій частині викладені результати констатуючого експерименту та стан цієї проблеми в музичному вихованні молодших школярів. Вказуються причини, які гальмують сам процес музичного виховання учнів. Зроблений аналіз наукової літератури з даної проблеми. Друга частина присвячена методичним порадам необхідним для вирішення цієї проблеми

Ключові слова: дитячі музичні інструменти, молодші школярі, музичне виховання, звуковисотний слух,

почуття ритму, музично-ритмічна діяльність, спів, слухання музики, наступність музичного виховання, урок музики, мелодичні інструменти, ритмічні інструменти, основи музичної грамоти.

Сучасна музична педагогіка базується на чотирьох видах музичної діяльності – співі, слуханні музики, музично-ритмічній діяльності та грі на музичних інструментах. Всі вони по праву займають рівноцінне місце в сучасній структурі уроку. Однак, як показує педагогічна практика, не всі використовуються з повною віддачею. У зв'язку з цим метою нашої публікації є аналіз цієї проблеми в сучасній теорії і практиці музичного виховання.

Досліджуючи проблему забезпечення наступності музичного виховання старших дошкільників та молодих школярів методом стандартизованого інтерв'ю, ми прослідкували динаміку розвитку інтересів дітей даного вікового періоду до основних видів діяльності, в тому числі і до гри на музичних інструментах. Ми дійшли висновку, що в кінці дошкільного віку 67, 2 % дітей віддають перевагу саме грі на музичних інструментах [2]. Однак, в кінці першого класу, цьому виду діяльності віддають перевагу лише 37 % дітей. З'ясовуючи причину різкого зниження інтересу дітей молодшого шкільного віку до музикування на дитячих музичних інструментах, ми провели анкетування вчителів, які працюють з молодшими школярами. Результати анкетування свідчать, що лише 4 % вчителів використовують його на уроках музики в початкових класах. До причин, через які не використовується цей вид діяльності в початковій школі, можна віднести: відсутність дитячих музичних інструментів, невідповідність інструментів стандартним нормам; відсутність необхідної методичної літератури і т.п. Однак, на нашу думку, головними причинами є те, що більшість вчителів недооцінюють значення музикування на дитячих елементарних інструментах для музичного розвитку молодших школярів і відсутність навичок, необхідних для роботи з ним.

В музичному вихованні старших дошкільників цей вид діяльності почав застосовуватись досить давно, однак в практику роботи з молодшими школярами його включено лише з виходом програми, розробленої за Концепцією Д.Б. Кабалецького. В дослідженнях Н. О. Ветлугіної [1], М. Вовка [2] доведено, що гра на дитячих музичних інструментах відкриває широкі можливості не тільки для загального розвитку дитини, її емоційного відгуку на музику, формування почуття ритму та ладу але і для розвитку у дітей тембрового, динамічного, а також створення передумов гармонійного слуху. Однак, в навчальних посібниках, які вийшли останнім часом, цей вид діяльності не висвітлений майже зовсім.

Гра на музичних інструментах – процес творчий, нерозривно пов'язаний з іншими видами музичної діяльності. Під час музикування у дітей формуються перші уявлення про висоту звуків, їх тривалість, закладаються перші основи музичної грамоти, що викликає цікавість і задовольняє їх потребу.

Педагогічний досвід свідчить про доцільність використання гри на дитячих музичних інструментах разом з іншими видами музичної діяльності. Так з допомогою гри А. Пілічяускас коректує чистоту співу дітей. Оскільки діти молодшого шкільного віку ще не зовсім впевнено тримають тональність, то з допомогою музичних інструментів вони підтримують свій спів, тим самим вдосконалюють свій звуковисотний слух.

В сучасній теорії музичного виховання існують дві протилежні точки зору відносно застосування дитячих музичних інструментів в музичному вихованні молодших школярів. Частина дослідників вважає, що в музичному вихованні дітей цього вікового періоду доцільно використовувати виключно ударні інструменти. Цієї думки притримуються М.В.Вовк, В. Сургаутайте, С.І.Науменко. Зовсім іншої думки дотримуються Н.О.Ветлугіна, Е.Бальчитіс, А. Пілічяускас. Вони вважають, що дітей потрібно привчати не тільки до гри на ритмічних, але і до гри на мелодичних музичних інструментах. Нам більше імponує остання точка зору. Це пов'язано з тим, що згідно з останніми дослідженнями К.В.Тарасової, [5] на п'ятому році життя у дітей стрімко зростає орієнтація на мелодію, однак на шостому і сьомому вона припиняє свій ріст. В той же час, орієнтація на ритмічний малюнок, починаючи з п'ятого року життя, зростає без зупинок. У зв'язку з цим використання дитячих музичних інструментів, зокрема — мелодичних, буде досить доцільним.

Використання дитячих музичних інструментів на уроках викликає великий інтерес у дітей, вносить різноплановість у діяльність, допомагає розвитку пам'яті, ритму, тембрового слуху, формуванню виконавчих навичок, прищеплює любов до колективного музикування, стимулює творчу ініціативу. Застосування дитячих музичних інструментів на уроці є психологічно складною діяльністю, яка приводить в дію одночасно декілька сенсорно-перцептивних систем: слух, зір, мислення, рухомий апарат. Доведено, що саме творча діяльність здатна пробудити у дитини інтерес до справи, створити необхідну установку, викликати підвищену ініціативу та емоційність. Ці компоненти допомагають швидкому засвоєнню навчального матеріалу.

У дітей важливо пробудити творчий початок: вміння передати інтонацію звуками. Він повинен пронизувати процес спілкування з музикою і проходити через інструментальне музикування, викликати у дітей складні музичні враження, творчі прояви, (створення мелодій, імпровізування, підбір знайомих поспівок по слуху).

До інструментів, які використовуються в процесі уроку, можна віднести:

- ударні музичні інструменти без певної висоти (маракаси, румба, палички, барабан, тарілки, бубон, трикутник);

- ударні які мають визначену висоту звуку (металофон, ксилофон);

- ударно-клавішні (дитяче піаніно, рояль);

- духові (дитячий кларнет, саксофон, флейта) та інші

Після певної підготовчої роботи, яка спрямована на розвиток почуття ритму, з допомогою різних

ритмічних вправ можна переходити до навчання гри на дитячих музичних інструментах. При цьому бажано починати з ударних. При грі на бубні можна отримати різні по силі та характеру звучання звуки в залежності від того де і як робити удари долонею пальцями. Гра на кастаньетах вимагає невеличкої підготовки – тобто вдосконалення двох основних способів звуковидобування. Перший – це удар «пелюстками» в долоню лівої руки, другий різкий рух та зупинка інструменту. Виконання другим способом вимагає певних навиків внаслідок чого звук стає більш легким. При грі на трикутнику потрібно вдаряти металевою паличкою по середині горизонтальної частини. Тремоло виконується частими, але несильними ударами по двом сторонам трикутника.

Одними з найулюбленим інструментом серед дітей є металофон. Перш ніж приступити до виконання якоїсь вправи чи мелодії потрібно навчити дітей правильно тримати палички або молоточки. Паличка повинна вільно лежати на вказівному пальці і притримуватись великим пальцем. Удари слід наносити розслабленою кистю руки що дасть можливість видобувати тривалі звуки і в подальшому виконувати чітко штрихи та динамічні відтінки.

Подальший процес засвоєння навичок гри на дитячих музичних інструментах доцільно спрямовувати на знайомство з ударно-клавішними та електромузичними інструментами. Ці інструменти в основному мають фортепіанну клавіатуру і при закріпленні навиків гри на них може бути створений цікавий інструментальний ансамбль. Тут слід зазначити, що імпровізаційні моделі вправ повинні готуватися вчителем заздалегідь і вони мають відображувати колоритне звучання цих інструментів.

Простим для засвоєння і легким за своїм звуковидобуванням є дитячий духовий інструмент – тріола. Звуковидобування відбувається шляхом посилення повітря з одночасним натисканням клавіатури. Інструмент має дуже приємне легке звучання.

Дуже важливо перед початком організації навчання перевірити музичні здібності дітей – почуття ритму, звуковисотний слух, музичну пам'ять і відповідно до цього будувати процес навчання. Дітей, які мають недостатньо високий рівень музичності, зокрема, не зовсім чисте інтонування, спрямувати на освоєння мелодичних інструментів, що дасть змогу в подальшому корегувати свій спів. Дітям, які чисто інтонують, можна доручити ударні інструменти

Правильний підбір репертуару має велике значення як для розвитку інтересу молодших школярів, так і для ефективності навчання, важливо враховувати як музичні смаки так і технічні можливості дітей. Досвід показує, що серед учнів молодших класів є багато школярів, які відвідують музичну школу і вже мають певні навички гри на скрипці, фортепіано, акордеоні чи якомусь іншому інструменті. Вчителю слід використати цей досвід. Бажано надавати можливість таким учням грати сольні партії і також брати в репертуар твори які вони вже знають з музичної школи, попередньо аранжувавши їх для дитячого оркестру. Це дасть можливість цим учням самовиразитися, а дітям, які тільки починають оволодіння дитячими інструментами, отримати приклад для наслідування.

Досвід показує, що застосування дитячих музичних інструментів на уроках музики та в позакласній роботі дає можливість нечистоінтонуючим дітям скорегувати свій спів, в доступній та розважальній формі засвоювати основи музичної грамоти, навчитись грамотно аналізувати прослухану музику.

Ми сподіваємось що результати нашого експерименту привернуть увагу вчителів музики які працюють в початкових класах, допоможуть зорієнтувати їх у роботі з молодшими школярами а методичні поради будуть використані на уроках музики та в позакласній роботі, все це буде сприяти забезпеченню наступності музичного виховання між різним віковими періодами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ветлугина Н.А. Музыкальное развитие ребенка. — М., 1968.
2. Вовк М. Етапність у музично-ритмічному розвитку учнів 1-3 кл. //Музика в школі. – 1983. – № 9. – С. 9-16.
3. Колесніков С.А. Підготовка вчителя музики до забезпечення наступності музичного виховання старшого дошкільного та молодшого шкільного віку в процесі формування орієнтації на мелодію /Вища освіта України №2 (додаток 1). Тематичний випуск „Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології». – Т.3 – Рівне: РДГУ, 2007. – С.84-86.
4. Петрушин В.И. Музыкальная психология: Учеб. пособ. для студентов и преподавателей. – М, 1997. – 384 с.
5. Тарасова К.В. Онтогенез музыкальных способностей. – М. 1988. – 88 с.

Резюме. В статті обґрунтовується необхідність застосування навчання гри на дитячих музичних інструментах на уроках музики та в позакласній роботі. Приводяться експериментальні дані, що свідчать про актуальність даної проблеми. В першій частині наведено результати констатуючого експерименту та стан питання в теорії музичного виховання дітей молодшого шкільного віку. Вказуються причини, що негативно впливають на процес музичного виховання молодших школярів. В другій частині наведено методичні рекомендації, необхідні для організації ансамбля та первісних етапів процесу навчання.

Ключові слова: дитячі музичні інструменти, молодші школярі, музичне виховання, звуковисотний слух, почуття ритму, музично-ритмічна діяльність, спів, слухання музики, спадковість музичного виховання, мелодичні інструменти, ритмічні інструменти, основи музичної грамоти.

The summary. The necessity of application training process and playing on simple children's musical instruments in the structure of modern musical lesson and after class work with younger children are substantiated in the clause. There are experimental data which specify an urgency of solving this problem. The results ascertaining experiment and the current state of the problem in musical education of younger schoolboys are presented in the first part of the clause. The reasons that break the musical educational process of pupils are specified. The analysis of the scientific literature on this problem is carried out. The second part is devoted to the methodical advice necessary for solving the problem.

Keywords: children's musical instruments, younger schoolboys, musical education, high-tone hearing, feeling of a rhythm, musical-rhythmic activity, singing, hearing of music, a heredity of musical education, a lesson of music, melodic tools, rhythmic tools, bases of the musical letter.

Одержано редакцією 27.12.2007.

УДК: 37. 035. 3: 371. 321-057. 874

В.М. ТРОФІМЧУК

ХУДОЖНЄ КОНСТРУЮВАННЯ ЯК ТВОРЧИЙ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС ПРОЕКТНОГО МОДЕЛЮВАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Резюме. У статті розкриваються особливості організації художньо-конструкторської діяльності старшокласників як творчого навчально-виховного процесу проектного моделювання в процесі трудової підготовки.

Ключові слова: старшокласники, творчість, творча художньо-конструкторська діяльність, творчий процес, художнє конструювання, модель, моделювання, проектне макетування.

Постановка проблеми. Ми не одноразово відмічали, що навчання старшокласників професії дизайнера в процесі трудової підготовки необхідно організовувати подібно реальному проектуванню та спробували відобразити художньо-конструкторську діяльність учнів аналогічно професійній діяльності дизайнера [1; 3]. Адже, саме в такій діяльності, де старшокласники виступають в ролі художника-конструктора, вони, на нашу думку, стають своєрідними дослідниками, знайомляться з існуючими підходами до виконання творчих завдань, висловлюють свої критичні судження, прагнуть виразити оригінальність думки. При цьому, вони зіштовхуються з конкретною реальною ситуацією і в силу її неповторних особливостей повинні творчо підійти до пошуку оригінального рішення. В загальному випадку, навчання старшокласників професії дизайнера варто розглядати як засіб нагромадження основних професійних навичок, придбання нових і закріплення раніше отриманих знань та умінь з основ наук, розвиток творчих здібностей та виховання учнів тощо.

Щоб навчально-виховний процес художнього-конструювання відповідав специфіці діяльності учня, як майбутнього художника-конструктора, необхідною і достатньою умовою є організація останнього аналогічно реальному процесу проектного моделювання.

Аналіз досліджень та публікацій. Дану проблему досліджували С.А.Альтшуллер, І.С.Волощук, В.Кільпатрик, В.В.Колотілов, Г.Є.Левченко, О.А.Максименко, В.О.Моляко, В.О.Павлюк, І.Т.Риндін, Л.О.Риндіна, В.К.Сидоренко, В.М.Сирота, Д.В.Сингаївський, В.П.Тименко, Д.О.Тхоржевський, та ін.

Формулювання цілей статті. В даному дослідженні ми хочемо показати, що художньо-конструкторська діяльність старшокласників, побудована аналогічно творчому процесу проектного моделювання, сприятиме формуванню наукового і творчого світогляду старшокласників та їх творчої особистості.

Виклад основного матеріалу. Сутність реального художнього проектування (як процес проектного моделювання) полягає в створенні проектною моделі об'єкта відповідно до його утилітарно-практичної та суспільної функції. Під *моделлю* (франц. *modele*, від лат. *modulus* – міра, зразок) слід розуміти експериментальну подібність натурального об'єкта, в якому, у реальному чи зміненому масштабі, відбуваються процеси чи явища, подібні до процесів та явищ, які відбуваються в натуральному об'єкті [7].

Поняття *моделі* досить широке, як в області проектування (моделями також можуть бути графічні зображення, описи, системи вимог до виробу та ін.), так і поза нею (в наукових дослідженнях під моделлю розуміють таку мисленно представлену чи матеріально реалізовану систему, яка відображаючи або відтворюючи об'єкт дослідження, здатна замінювати його так, що її вивчення (дослідження) дає нам нову інформацію про цей об'єкт [9]). Тому термін „моделювання”, який широко використовується як на заняттях з трудового навчання, так і в позаурочний час, не має безпосереднього відношення до моделювання як методу наукового пізнання.

Проектне моделювання старшокласників в процесі трудової підготовки слід розглядати, на нашу думку, в чотирьох основних формах (схема 1): *пошукове (інформаційне) моделювання, проектно-графічне моделювання, логіко-математичне моделювання, предметне моделювання або макетування.*

Пошукове (інформаційне) моделювання являє собою процедуру пошуку ідеї і задуму проектного рішення. Воно ґрунтується, насамперед, на інформації, отриманій учнями на підготовчій стадії. Пошукове моделювання (оскільки воно, в певній мірі, входить у склад решти форм моделювання), на нашу думку, є чи не найважливішою структурною ланкою єдиного творчого процесу проектування, коли останнє починається за довго до появи креслень.

ЗМІСТ

<i>Бех І.Д.</i> Психологічне ферментування виховного процесу.	3
<i>Кукалець М.В., Мусій І.М.</i> Історичний аналіз розвитку педагогічних технологій.	8
<i>Дем'янюк Т.Д.</i> Соціально-психологічні механізми та загальнопедагогічні чинники виховання громадянина України.	10
<i>Кіндрат В.К.</i> Патріотичне виховання підлітків: психологічний аспект.	14
<i>Поліщук Н.В., Панченко М.С., Панченко І.М.</i> В.І. Вернадський і формування інтелектуального потенціалу нації.	23
<i>Косарева Н.І.</i> Формування почуття совісті як важливої риси громадянина-гуманіста.	28
<i>Калита Н.І.</i> Проблема жіночого виховання в структурі виховного ідеалу К. Ушинського.	31
<i>Пагура Т.І., Котовська Л.Г., Логін Т.П.</i> Теоретичні аспекти компетентісно зорієнтованого навчання.	34
<i>Панченко М.С., Панченко І.М., Поліщук Н.В.</i> Наука і духовність у процесі становлення творчої особистості.	39
<i>Боровець О.В.</i> Соціальна зумовленість системи виховання особистості.	44
<i>Безкоровайна О.В.</i> Проблема виховання культури особистісного самоствердження: концептуальні засади.	47
<i>Панчук А.П.</i> До проблеми громадянського виховання особистості.	53
<i>Савінова Н.С.</i> Стимулювання активної діяльності учнів в особистісно орієнтованому виховному процесі.	56
<i>Фіщук В.Г.</i> Стан організації самовиховання учнів в сучасній сільській школі.	62
<i>Нечипорук Л.І.</i> Формування моральної культури школярів в контексті загальнолюдських цінностей.	67
<i>Янцур М.С., Варич О.С.</i> Професійне самовизначення старшокласників у залежності від соціонічного типу особистості.	70
<i>Дещенко О.М.</i> Організаційно-педагогічні вимоги до навчального процесу з метою формування в учнів готовності до вибору професії.	77
<i>Войтович О.П.</i> Вивчення елементів фізики в курсах природознавства і математики початкової школи.	81
<i>Сіранчук Н.М.</i> Лінгводидактичне спрямування технологій розвитку образного мовлення в молодших школярів.	84
<i>Стельмащук Ж.Г.</i> Інтегрування різних видів мовленнєвої діяльності у процесі формування мовленнєвої компетенції учнів початкових класів.	88
<i>Колесніков С.А.</i> Гра на дитячих елементарних інструментах як засіб розвитку дітей молодшого шкільного віку.	91
<i>Трофімчук В.М.</i> Художнє конструювання як творчий навчально-виховний процес проектного моделювання старшокласників.	94
<i>Оксенюк О.В.</i> Відбір та структурування змісту історичного матеріалу з метою формування національних цінностей в учнів.	97
<i>Войтко А.І.</i> Організація професійних проб учнів VIII-IX класів загальноосвітньої школи.	102
<i>Денисюк Н.В.</i> Вирішення проблеми формування екологічної компетентності дівчат в програмах та навчально-методичних виданнях з трудового навчання (обслуговуюча праця).	104
<i>Семенович С.В.</i> Соціальна адаптація юнаків старшого шкільного віку засобами атлетичної гімнастики.	110
<i>Грицик Т.А.</i> Особливості форм та методів контролю навальних досягнень учнів з математики у профільних фізико-математичних класах.	113
<i>Парховнюк Г.О.</i> Роль вчителя інформатики в процесі формування професійного самовизначення старшокласників.	118
<i>Гудовсек О.А.</i> Роль позашкільних закладів освіти в системі естетичного виховання учнів (1950-1990 р.р.).	122
<i>Дем'яненко І.О.</i> Місце початкової спеціалізованої музичної освіти в структурі суспільних відносин.	125
<i>Мегем Є.І.</i> Навчальне завдання в проектній діяльності як особистісно значима проблема.	130
<i>Лісова С.В.</i> Деякі аспекти впровадження кредитної системи навчання.	134
<i>Шевчук А.С.</i> Технологія розробки програмно-методичного забезпечення фахових дисциплін за принципами кредитно-модульної системи.	135
<i>Міщєня О.М.</i> Формування громадянської відповідальності особистості у процесі засвоєння загальноосвітніх знань.	141
<i>Веремчук А.П.</i> Комплексне забезпечення реалізації системних функцій підготовки педагогів.	147
<i>Симчук Н.Р.</i> Проектно-технологічна діяльність студентів педагогічних коледжів.	151
<i>Хроленко М.В.</i> Модель процесу формування екологічної свідомості студентів педагогічних університетів.	157
<i>Завалевський Ю.І.</i> Роль професійної компетентності вчителів в умовах розбудови сучасної середньої освіти.	161
<i>Лупенко-Ковтун С.М.</i> Формування умінь діалогічної взаємодії майбутніх учителів та інтерактивні технології навчання.	165
<i>Войтович І.С., Громов Д.В., Батишкіна Ю.В.</i> Методика застосування інформаційно-комунікаційних технологій у вищих навчальних закладах для роботи з інформаційними ресурсами.	168
<i>Стегній Т.А.</i> Інформаційні технології в практиці викладання музичного виховання у педагогічному навчальному закладі.	172
<i>Троцюк М.В.</i> Ієрархія ціннісних орієнтацій студентів педагогічного коледжу.	174

<i>Мезем О.М.</i> Запровадження теоретичних аспектів методики викладання біології у практику роботи вітчизняної школи (друга половина 60-х—70-ті роки ХХ ст).	178
<i>Дупак Н.В.</i> Професійне навчання й підготовка фахівців у країнах Західної Європи.	183
<i>Димченко С.С.</i> Духовне відродження особистості Гната Хоткевича в контексті розвитку кобзарського мистецтва України.	185
<i>Потапчук Т.В.</i> Духовна музика – один із засобів формування духовного світу людини.	189
<i>Тарківська-Нагиналюк О.Д.</i> Особливості читання з листа у вокально-інструментальному ансамблі.	192
<i>Бондарчук А.Я.</i> Культура сімейних взаємин як педагогічна проблема.	195
<i>Відомості про авторів.</i>	198

Наукове видання

ОБНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 39

Заснований у 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Кравчук В.Ю.
Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 18. 02. 2008 р. Підписано до друку 28. 03. 2008 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 30,3. Обл. вид. арк. 30,7. Замовлення №67/1. Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 8-0362-22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 8-0362-26-48-83

О – 59   **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 39. —
Рівне: РДГУ, 2008. — 202 с.**

ISBN 966 — 7281 — 08 — 9.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і методики виховання та навчання учнів і студентів, професійної орієнтації учнівської молоді, підготовки майбутніх педагогів.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20